

KIRAAT İLMİNDE İNDİRÂC VE TELFİK

INDIRAJ AND TALFIQ IN THE SCIENCE OF QIRA'AT

ABDULLAH SAVAS*

SERDAR YAVUZ*

Öz

Kıraat ilmi Kur'ân ilimleri arasında önemli bir yere sahiptir. Bu ilim, Kur'an'ın tilaveti esnasında takip edilen kuralları ve farklı okuma usullerini inceler. Hz. Peygamber'in ashabı bu ilmi direkt Hz. Peygamber'den öğrenmiş ve sonraki nesillere aktarmışlardır. Daha sonraki dönemlerde kıraat ilmi sistematik hâle gelmiş, kıraat imamları sahih senedlerle öğrenmiş oldukları kıraatler arasından tercihte bulunarak kendi kıraatlerini oluşturmuşlardır. İbn'ül-Cezerî *en-Neşr fi'l-kirâ'ati'l-aşr* adlı eserinde sahih kıraatlerin sayısının on olduğunu ifade etmiş ve bu kıraatlere bağlı olarak da yaklaşık bin tarîke yer vermiştir. Bu tarîklerin sayısının bine ulaşmasıyla birlikte, herhangi bir metodolojiye riayet edilmeden kıraatlerini birbirine karıştırılarak okunması anlamına gelen telfik, bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, kıraat ilminin temel kaynaklarında yer alan telfik kavramı, âlimler tarafından ortaya konulan görüşler ışığında tahlil edilecek ve âlimlerin telfik'in hükmü ile ilgili görüşleri değerlendirilecektir. Ayrıca çalışmamızda kıraat eğitiminde yaygın olarak uygulanan indirâc metodunun hükümleri ve kısımları izah edilecek, aynı zamanda bu metodun olumlu ve olumsuz yönlerine değinilecektir. Çalışmamız, indirâc usûlüne dâir bir bakış açısı sunmayı, telfik konusunda detaylı bilgi vermeyi ve ülkemizde uygulanan kıraat tedrisâtı hakkında değerlendirmelerde bulunulup, bu ilmin daha iyi kavranılması hususunda katkıda bulunacak birtakım öneriler sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıraat, İndirâc, Telfik, Usûl, Râvî.

Abstract

The science of Qira'at holds a significant place among the Qur'anic sciences. This science examines the rules followed during the recitation of the Qur'an and the different methods of reading. The companions of the Prophet Muhammad learned this knowledge directly from him and transmitted it to subsequent generations. In later periods, the science of Qira'at became systematic, with Qira'at imams creating their own Qira'at by choosing from among the authentic recitations they had learned with sound chains of transmission. In his work "An-Nashr fi al-Qira'at al-Ashr," Ibn al-Jazari stated that the number of authentic Qira'at is ten and included about a thousand Tariqs (transmission paths) related to these Qira'at. With the number of these Tariqs reaching a thousand, the practice of mixing different Qira'at without adhering to any methodology, known as Talfiq, emerged as a problem. This study will analyze the concept of Talfiq as mentioned in the fundamental sources of the science of Qira'at, in light of the views put forward by scholars, and evaluate their opinions regarding the ruling on Talfiq. Additionally, our study will explain the rulings and sections of the commonly applied Indiraj method in Qira'at education, highlighting both its positive and negative aspects. Our study aims to provide an insight into the Indiraj method, offer detailed information on Talfiq, make assessments regarding the Qira'at education practiced in our country, and present some suggestions to help better understand this science.

Keywords: Qira'at, Indiraj, Talfiq, Usul, Rawi.

* Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı, Dr. Öğr. Üyesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, abdullahsawwas12@gmail.com, 0000-0001-5888-3051.

* Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Serdar Yavuz, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, s-yavuz69@hotmail.com, 0009-0004-9317-4209.

Giriş

Allah Teâlâ, ümmete kolaylık sağlamak ve ondan zorluğu gidermek için mukaddes kitabını farklı kıraat vecihleriyle indirmiştir. Bundan dolayıdır ki kıraat ilmi Kur'ân ilimleri içerisinde apayrı bir yere sahiptir. Kıraat kelimesi “قرأ” fiilinin kökünden türemiş, “القراءة” “okumak” anlamında mastar olup çoğulu ise “القراءات” kelimesidir.¹ İstilahta ise kıraat, Kur'ân kelimelerinin yapılarında ve edâ keyfiyetlerinde meydana gelen farklılıklara denir.² Kıraat ilmi ise, Kur'an kelimelerinin edâ keyfiyetlerini ve ihtilaflarını, nakledenlere nisbet ederek bilmektir.³

Kıraat ilminin başlangıcı İslâm'ın ilk dönemlerine dayanır. Hz. Peygamber döneminde başlayan kıraat tedrisatı, Hz. Peygamber'den sahâbeye, sahâbeden tâbiîne, onlardan da sonraki nesillere arz-sema yöntemiyle aktarılmış ve günümüze kadar ulaşmıştır. Hz. Peygamber döneminde Kur'an farklı lehçelerde okunmaktaydı. Bu sebeple de farklı kıraat çeşitleri ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar Kur'ân'ın hem okunması hem de anlaşılması açısından ümmet için kolaylık olmuştur. Fakat ilerleyen dönemde bu farklılıklar birtakım sıkıntılara sebebiyet vermiş bu sebeple de kıraat ilmi birtakım kurallara bağlı olarak sistematik hale getirilmiştir.

Hz. Peygamber döneminde uygulanan eğitim metodu infirâd metodudur.⁴ Bu metod, Ebû Amr ed-Dânî (ö. 444/1053), Hasan b. Ali el-Ahvâzî (ö. 446/1055) ve Yusuf b. Ali el-Hüzeli (ö. 465/1073)'nin yaşadığı beşinci asra kadar devam etmiştir. Beşinci asırdan itibaren infirâd metodunun uzun sürmesi ve bu sebeple kıraat ilmine olan rağbetin azalması gibi sebeplerden dolayı indirâc, yani bir hatimde birden fazla kıraatı veya bütün kıraatları okuyarak hatim indirme usûlü ortaya çıkmış ve zamanla yaygınlaşmıştır.⁵

İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr* adlı kitabında, hiçbir kıraat üstadının bütün kıraatler için infirâd usûlüyle hatim yapmadan, yani her râvî için ayrı bir hatim yapmadan, tarîkleri ve rivâyetleri sağlam bir şekilde öğrenmeden indirâc usûlüyle hatim okumaya izin vermediğini ifade etmiştir.⁶ Kendisinin de üstadı et-Takiyyü's-Sâiğ'e kırâatı seb'a için yirmi bir hatim okuduğunu ve üstadının yirmi bir hatim okumadan hiçbir öğrencisine indirâc usûlüyle hatim okutmadığını

¹ İbrâhîm Mustafa vd, *el-Mu'cemu'l-Vesît*, (Kahire: Dâru'd-Da've, 1972.), "kre",2/722.

² Bedreddin Muhammed b. Abdillâh ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, (Kahire: Mektebetü Dâri't-türâs 1984), 1/318.

³ İsmâil Karaçam, *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2021), 61.

⁴ Infirad Usûlü: Kıraat ıstılahında kıraatları ayrı ayrı okuma, rivâyetleri birbirine karıştırmadan, birleştirmeden okuyarak hatim indirme şekline denir. Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Yûsuf el-Cezerî, *en-Neşr fî'l-kirâati'l-'aşr*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, ts.) 2/194-195.

⁵ Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Yûsuf el-Cezerî, *en-Neşr fî'l-kirâati'l-'aşr*, thk. Ali Muhammed el-Dabba' (Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, ts.), 2/195.

⁶ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fî'l-kirâati'l-'aşr*, 2/195.

söylemiştir.⁷ Yirmi bir hatmin oluşumu şu şekildedir: Kıraatı seb'a'da yedi imam, her bir imam için de iki râvî vardır. Her râvî için önce tek tek bir hatim, sonra iki râvî için de bir hatim okunurdu. Bu durumda her imam ve râvîleri için üç hatim okunmuş, yedi imam ve râvîleri için de toplamda yirmi bir hatim okunmuş olur. Kıraat-i aşere için de durum bu şekildeydi. İnfirâd ve indirâc usûllerinde tadrîsât anında ne kadar ders okunacağı, öğrencinin durumu ve yeteneğine göre üstadın takdirine bırakılmıştır. Bazı üstadların on ayetten fazla okutmadıkları, bazılarının ise infirâd usûlünde beş sayfa, indirâc usûlünde ise iki buçuk sayfa okuttukları beyan edilmiştir.

Kıraat ilminde indirâc ve telfik isimli çalışmamızın amacı kıraat eğitimindeki metotlardan biri olan indirâc usûlünü tanıtmak, şartlarını, kurallarını, zaman içindeki gelişimini anlatmak, kıraat âlimlerinin indirâcın hükmü hakkındaki görüşlerini açıklamak ve ülkemizde uygulanan bu metodun uygulamadaki eksik yönlerini inceleyip bunların giderilmesi hususunda birtakım teklifler sunmaktır. Makalemizin bir diğer başlığı olan ve kırâatleri birbirine karıştırarak okuma şeklinde tarif edilen telfikin kıraat ilmindeki yerinden bahsederek kırâat âlimlerinin bu konudaki görüşlerine yer verilip, telfikin tanımı ve kıraat ilmindeki hükmünden bahsedilecektir. Bizim çalışmamızın bir bölümüne içerik olan benzerlik arzeden, Emre Ahırşan ve İmran Çelik tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Sürdürülen Kıraat Tedrisatı Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme*” isimli çalışma ve Murat Akkuş tarafından hazırlanan “*İbnü'l-Cezerî’de İndirâc Usûlü*” isimli çalışma bulunmaktadır. Makalemizde bu çalışmalardan farklı olarak indirâc usûlünün hükmüne yer verilecek, indirâca ait dört metoda verilen örneklerde kıraat imamlarının usulleri ayrıntılı olarak izah edilecektir. Ayrıca zikri geçen bu çalışmalarda yer verilmeyen ve çalışmamızın ikinci bölümünü teşkil eden telfik konusu da ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1. Kıraat İlminde İnfirâd ve İndirâc Usûlü

Kıraat ilminin öğretiminde belirli şartlara ve usûllere bağlı metodlar vardır. Ülkemizde uygulanan yaygın eğitim metodu indirâc usûludur. Diğer İslam ülkelerinde ise hem infirâd hem de indirâc metodu uygulanmaktadır.

1.2. İndirâc Usûlünün Tanımı

⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-kırâati'l-'aşr*, 2/195.

İndirâc sözlükte içirme, katma, beraber olma manalarına gelir.⁸ İstalahta ise indirâc, bir hatimde birden fazla veya bütün kıraat vecihlerini okumaya denir. İndirâcın zıddına ise infirâd denilir.⁹

1.3. İndirâc Usûlünün Hükümü

Kıraat âlimleri bir hatimde birden fazla kıraatin aynı anda okunması hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda üç farklı görüş ortaya çıkmıştır:

1.3.1 İndirâc Usûlünü Câiz Görmeyenler

Bazı âlimler bir hatimde birkaç kıraatin aynı anda okunmasını men etmişlerdir. Ali es-Safâkusî (ö.1118/1706), Ebubekir b. Ali b. Halef el-Hüseynî (ö.1357) bu âlimlerden bazılarıdır.¹⁰ Bu görüşte olanların gerekçesi, selefî sâlihînin ve onlardan sonra gelen âlimlerin dördüncü asrın sonuna kadar böyle bir uygulama yapmamış olmalarıdır. Ayrıca bu uygulamanın pek faydalı olmayacağını, bilakis kıraatleri karıştırmaya ve bozmaya sebep olacağını ifade etmişlerdir.¹¹

1.3.2. İndirâc Usûlünü Câiz Görenler

Tedrisat sırasında veya herhangi bir mecliste, bir hatim esnasında birkaç kıraatin aynı anda okunmasını câiz gören âlimler arasında Halil b. Ğuneym el-Cenâyinî (ö. 1347) ve Abdulazîz b. Abdu'l-Fettâh el-Kârî (ö. 1444/2022) gibi isimler bulunmaktadır.

Bu görüşte olanların gerekçesi, beşinci asırdan günümüze kadar bütün kıraat âlimlerinin bu usûlle tedrisâta devam etmeleri ve bunun yanı sıra bu usûlün câiz olmadığı hususunda herhangi bir delil olmamasıdır.¹²

1.3.3. İndirâc Usûlünü Şartlı Olarak Câiz Görenler

Kıraat âlimlerinin ekserîsi sadece tedrisât anında bir hatimde birkaç kıraatin aynı anda okunmasını câiz görmüşlerdir. İbnü'l-Cezerî (ö.833/1429) ve el-Kastallânî (ö.923/1517) bu görüşte olan âlimlerdendir. Bu görüşte olanların gerekçesi, bu usûlün câiz olmadığı konusunda

⁸ İbrahim Enis vd., *el-Mu'cemu'l-vasît*, 1/134.

⁹ Nihat Temel, *Kırâat ve Tecvid İstilahları* (İFAV Yayınları), 92.; İbrâhim b. Saîd ed-Düserî, *Muhtesaru'l-'ibârât li mu'cemi mustalahâti'l-kırâât* (Riyad: Dâru'l-Hadârah, 2008), 53.

¹⁰ Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Sâlim en-Nûri's-Safâkusî'l-Mukrii'l-Mâlikî, *Ğaysu'n-nef'i fi'l-kırââti's-seb'*, thk. Ahmed Mahmud Abdussemi'i-s-Şâfi'l-Hifyânî (Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 2004), 18.

¹¹ Abdulhalîm b. Muhammed el-Hâdî Kâbe, *el-Kırââtu'l-Kur'âniyye târihuhâ subûtihâ huccetuhâ ve ahkâmihâ* (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslamî, 1999), 240.

¹² Kâbe, *el-Kırââtu'l-Kur'âniyye*, 243-245.

herhangi bir delil olmaması, kısa zamanda iyi bir mesâfe kat edilmesi, diğer usûlun uzun sürmesi sebebiyle bu ilme olan rağbetin azalmasından korkmalarıdır.¹³ el-Kastallânî indirâc usûlunun câiz oluşu hakkındaki görüşünü beyan ederken önce indirâc'ın uygulanışını anlatıp sonra hükmünü ifade ederek “Bu usûlle okuyan kişi kıraatını okuduğu imamın usûl ve ferşlerine bakar, eğer o imamla aynı okuyuşu yapan başka bir imam varsa o imamın okuyuşunu tekrar etmeye gerek yoktur, eğer aynı okuyuşu yapan başka bir imam yoksa tekrar başa döner ve herhangi bir imamın kıraatını atlamadan, telfik yapmadan ve aynı okuyuşu yapan imamı tekrar okumadan her imam için ayrı ayrı kıraatları okur. Herhangi bir imamın sırasını atlayıp okumamak câiz değil, telfik yaparak okumak mekruh, daha önce kıraatı okunan bir imamla aynı kıraatı okuyan imamın kıraatını tekrar okumak ise uygun değildir.” demiştir.¹⁴ İbnü'l-Cezerî *Müncidi'l-Mukriîn* isimli kitabında, araştırmalarının neticesinde, hicrî dördüncü asırdan sonra indirâc usûlunun uygulanmaya başlandığını ve insanların bu usûlü kabul ettiğini gördüğünü söylemiştir.¹⁵ Bu gerekçelere bakılarak en uygun görüşün bu olduğu kanaatindeyiz.

1.4. İndirâc Metodu

İndirâc usûlü üzere okumanın farklı metotları vardır. Bunlar harf'de cem', vakf'da cem' (Şamlılar'ın metodu), vakf'da cem' (İbnü'l-Cezerî metodu) ve âyette cem' olmak üzere dört metottur.

1.4.1. Harf'de Cem'

Bu metot'da okuma esnasında okuyucu olan kişi uygun bir vakf yeri belirleyip, okumaya başlar, okuduğu âyette kendisinde usûl veya ferş yönünden farklılık bulunan bir kelime geldiğinde o kelimedeki farklılıkları vakıf yapmadan peş peşe okur. Eğer okuduğu kelime kendisinden sonraki kelimeyle bir ilgisi varsa (med, sekt, nakl gibi) o takdirde sonraki kelimeyi de okuması gerekir.¹⁶

Bu metoda örnek olarak “هَيْتٌ، هَيْتٌ، هَيْتٌ، هَيْتٌ، هَيْتٌ” kelimeleri örnek verilebilir. Bu metot, farklı okuyuşları daha iyi öğrenme hususunda faydalı, kolay ve kısa bir metottur. Fakat bu tür okuyuş kıraatın güzelliğini ve insicâmını bozar. Bu metot Mısırlılar'ın metodudur.¹⁷ Harf'de cem' metoduna şöyle bir örnek verilebilir:

¹³ Kâbe, *el-Kirââtü'l-Kur'âniyye*, 253.

¹⁴ Ebî'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr el-Kastallânî, *Letâifu'l-işârât li funûni'l-kirâât* (el-Medinetü'l-Münevver: Mecmeu'l-Melik Fahd li-Tibâati'l-Mushafi's-Şerif, ts.), 2/661.

¹⁵ Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf el-Cezerî, *Müncidü'l-mukriîn ve mürşidü't-tâlibîn* (Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1999), 15.

¹⁶ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/201.

¹⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/201.

قَالُوا فَاتُوا بِهِ عَلَىٰ عَيْنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ

(Bir kısmı da) “O halde haydi, onu insanların gözü önüne getirin. Belki (bu konuda) şahitlik ederler” dediler.¹⁸

قَالُوا فَاتُوا بِهِ عَلَىٰ عَيْنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ

.....فَاتُوا.....

.....فَاتُوا إِبْدَال.....

.....عَلَى 1.....

.....عَلَى 3~.....

.....عَلَى 5~.....

.....النَّاس.....

.....النَّاسِ إِمَالَةً.....

.....لَعَلَّهُمْ.....

.....لَعَلَّهُمْ صِلَةٌ.....¹⁹

Okuyucu burada harf’de cem’ usûlune göre ilk olarak “فاتوا” kelimesinin hemzesini tahkîk usûluyle cezimli, hemen akabinde aynı kelimeyi, ibdâl yapan imamlar için hemzeyi elife çevirip bir elif miktarı uzatarak okur. Sonra “على” kelimesini ele alır ve med mertebelerini imamların sırasına göre okur. Medleri bitirdikten sonra “النَّاس” kelimesini önce imâlesiz, sonra da imâle ile okur. Sonrasında “لَعَلَّهُمْ” kelimesini önce sılasız (yani çoğul mimini uzatmadan), sonra çoğul mîmini uzatarak sıla ile okur.

1.4.2. Vakf’da Cem’ (Şamlılar’ın Metodu)

Bu metot da okuyucu önce uygun bir vakıf belirler. Sonra kıraatına, takip ettiği usûldeki imam sırasına göre ilk sıradaki imamdan başlayıp belirlediği vakfa kadar o imama ait okuyuşları yapar. Sonra tekrar başa dönüp sıradaki imamın okuyuşunu yapar. Fakat aynı okuyuşu yapan başka bir imam varsa o imam için tekrar başa dönülmez. Onun kıraatı da okunmuş olur. Bu metot, ezberlenmesi ve öğrenilen farklı okuyuşların akla çabuk gelmesi bakımından faydalıdır. Fakat zaman açısından uzun sürmektedir. İbnü’l-Cezerî “Ben Mısır ve

¹⁸ *Kur’ân-ı Kerim Meâli*, çev. Muzaffer Şahin - Halil Altuntaş (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), el-Enbiya 21/61.

¹⁹ Abdulfettah el-Kâdî, *el-Büdûru’z-zâhirah fi’l-kırâati’l-aşri’l-mütevâtirah* (Mekketü’l-Mükerreme: Mektebetü Enes b. Mâlik, 2002), 262.

Şam'da eğitim aldığım bütün üstatlarımdan bu şekilde öğrendim.” demiştir.²⁰ Bu metod İbnü'l-Cezerî zamanındaki Şamlıların metodudur.²¹ Bunun örneği şu şekildedir.

قَالُوا فَاتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ
قالوا فاتوا به على 1 أعين الناس لعلهم يشهدون..... ب يع
قالوا فاتوا به على 1 أعين الناس لعلهم صلة يشهدون..... ب د
قالوا فاتوا به على ~ 3 أعين الناس لعلهم يشهدون ب ك ن ر خل
قالوا فاتوا به على ~ 3 أعين الناس لعلهم صلة يشهدون..... ب
قالوا فاتوا إبدال به على ~ 5 أعين الناس لعلهم يشهدون..... ج
قالوا فاتوا به على 1 أعين الناس إمالة لعلهم يشهدون..... ط
قالوا فاتوا به على ~ 3 أعين الناس إمالة لعلهم يشهدون..... ط
قالوا فاتوا إبدال به على 1 أعين الناس لعلهم يشهدون..... ي
قالوا فاتوا به على ~ 5 أعين الناس لعلهم يشهدون..... ف
قالوا فاتوا إبدال به على 1 أعين الناس لعلهم صلة يشهدون..... جع²²

1.4.3. Vakf'da Cem' (İbnü'l-Cezerî Metodu)

Bu metod'da okuyucu kıraatına, okuyacağı ilk imamla başlar ve vakfa kadar o imamın kıraatıyla okur. O imamla aynı şekilde okuyan imamlar varsa onlar da okunmuş olur. Akabinde vakfettiği yerden geriye doğru gelir ve imam sırasını da gözeterek farklı bir okuyuş varsa o kelimededen başlayarak vakfa kadar tekrar okur. Yine aynı okuyuşu yapan imamlar varsa onunla birlikte okunmuş olur ve tekrar okunmaz. Bu şekilde, âyetin başına kadar olan farklı okuyuşları imam sırasına göre okuyarak tamamlar.²³ Bu metod İbnü'l-Cezerî'nin oluşturmuş olduğu bir metod'dur. Ülkemizde ve islâm âleminde bu usûle göre eğitim verilmektedir. Bunun örneği şu şekildedir.

قَالُوا فَاتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ
..... على 1..... ب يع
..... لعلهم صلة..... ب د
..... الناس إمالة..... ط
..... على ~ 3..... ب ك ن ر خل
..... لعلهم صلة..... ب
..... الناس إمالة..... ط

²⁰ İbnü'l -Cezerî, *en-Neşr*, 1/201.

²¹ İbnü'l -Cezerî, *en-Neşr*, 1/201.

²² el-Kâdî, *el-Büdüru 'z-zâhirah*, 262.

²³ İbnü'l -Cezerî, *en-Neşr*, 2/201.

..... على ~ 5 ف
.. فاتوا إبدال. على ~ 5 ج
..... على 1 ي
..... لعلمهم صلة جع²⁴

Okuyucu, İbnü'l-Cezerî'nin vakıfta cem' usûlune göre burada ilk olarak “على” kelimesini Kâlun ve Yâkub için bir med uzatarak vakfa kadar okur. Sonra en başa dönmeden vakfa en yakın farklı okunuşu olan “لعلمهم” kelimesini, yine bir med uzatan imamlardan Kâlûn ve İbn Kesir için çoğul mîmini uzatarak sıla ile okur. Daha sonra bir önceki farklı okunuşu olan “الناس” kelimesini, yine bir med uzatan imamlardan Ebû Amr'ın râvîsi Dûrî için imâle ile okur. Tekrar “على” kelimesine dönerek üç med uzatan imamlardan Kâlûn, İbn Âmir, Âsım, Kisâi ve Halefû'l-Âşır için üç med uzatarak vakfa kadar okur. Başa dönmeden vakfa en yakın farklı okunuşu olan “لعلمهم” kelimesini Kâlûn için çoğul mîmini uzatarak sıla ile okur. Yine üç med uzatan imamlardan Ebû Amr'ın râvîsi Dûrî için en yakın farklı okunuşu olan “الناس” kelimesini imâle ile okur. Sonra tekrar “على” kelimesine dönerek beş med uzatan imamlardan Hamza için beş med uzatarak vakfa kadar okur. Akabinde “فاتوا” kelimesine dönerek Verş için ibdâl ile yani hemzeyi elife çevirerek ve “على” kelimesini de beş med uzatarak vakfa kadar okur. Tekrar “على” kelimesine dönerek “فاتوا” kelimesinde ibdâl yapan fakat bir med uzatan Ebû Amr'ın râvîsi Sûsî için “على” kelimesini bir med ile okur. Son olarak da “فاتوا” kelimesinde ibdâl yapan ve bir med uzatan imamlardan Ebû Ca'fer için “لعلمهم” kelimesine döner ve çoğul mîmini uzatarak sıla ile okuyarak okuyuşunu tamamlar.

Bu örneklerin uygulanışı mertebeyn'e²⁵ göredir.

1.4.4. Âyette Cem'

Bu metod da okuyucu, bir âyeti baştan sona kadar bir imamın kıraatına göre okur. Sonra tekrar âyetin başına dönerek sıradaki imama göre tekrar âyeti okur ve bu şekilde sırasıyla bütün imamlara göre âyeti okumuş olur. Bu usûlde okumaktan maksat rivâyetleri birbirine karıştırmamak ve telifik'ten kaçınmaktır. Fakat İbnü'l-Cezeri, âyette cem' metoduyla okuyarak bu maksat hâsıl olmaz. Zirâ birçok âyette, âyet bitmesine rağmen mânâ açısından uygun vakıf yeri gelmemiştir ve konu devam etmektedir. Bu durumda da sonrasında başlamak uygun

²⁴ el-Kâdî, *el-Büdûru'z-zâhirah*, 262.

²⁵ Kıraat ilminde med mertebeleri iki tânedir. Mertebeyn ve merâtibi erba'a. Mertebeyn, aslî med (meddi tabî, bir elif) üzerine iki mertebe yani tevessut (üç elif) ve tûl (beş elif) ekleyerek okumaya denir. Merâtibi erba'a ise aslî med (meddi tabî, bir elif) üzerine dört mertebe yâni fuveykal kasr (iki elif), tevessut (üç elif), fuveykal tevessut (dört elif) ve tûl (beş elif) ekleyerek okumaya denir. Ahmed b. Muhammed el-Bennâ', *İthâfu fuzalâi'l-beşer bi'l-kirâati'l-erbe'ate 'aşer*, thk. Şaban Muhammed İsmâil (Beyrut: Alemlü'l-Kütüb, 1987), 1/158-159.

olmadığından dolayı bahsedilen maksadın hâsıl olmadığını, dolayısıyla kendi tercih ettiği metodun daha uygun olduğunu ifade etmiştir.²⁶ Zamanımızda da bu metod tercih edilmemektedir.

1.5. İndirâc Usûlünün Şartları

İndirâc usûlu ile okumak için âlimler belirli şartlar öne sürmüşlerdir. Bu şartları belirlemelerindeki maksat kıraatın insicâmının ve güzelliğinin bozulmaması, kıraatları birbirine karıştırmanın önüne geçilmesidir. İbnü'l-Cezerî *Müncidi'l-Mukriîn* isimli eserinde bir kişinin indirâc usûlu ile okuyabilmesi için, kıraat ilmine ait bir kaynak kitap ezberlemesi, resmu'l-mushaf ile ilgili bir kitap ezberlemesi, tecvid ilmini ve mehâricü'l-hurûf'u iyi bilmesi, daha sonra her imama ait olan ferş ve usûlleri iyice kavrayabilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca cem usûlu ile okurken her imamın farklı okuyuşlarının hemen hatırına gelebilmesi için öncelikle infirâd usûluyle okuması gerektiğini de beyan etmiştir.²⁷

el-Bennâ (ö.1117/ 1705) da *İthâfu Fuzalâi'l-Beşer* isimli eserinde, kıraat ilmini iyi bir şekilde öğrenmek isteyen kimse, bu ilme ait bir kaynak eser ezberlemeli, sonra ezberlediği bu kitabı uygulamaya geçirerek râvî râvî, imam imam infirâd usûluyle okuması gerektiğini söylemiştir.²⁸

İbnü'l-Cezerî *en-Neşr*' de indirâc'ın şartları dört tanedir demiştir.

Birinci Şart: Riâyetü'l-vakf, vakfa riâyet etme. Vakıf kurallarına uyararak, durulduğunda gerisiyle, mânâ ve i'rab ilişkisinin bozulmamasına özen göstermektir.

İkinci şart: Riâyetü'l-İbtidâ, başlangıca riâyet etme. Vakıf yaptıktan sonra mânâ ve i'rab ilişkisinin bozulmamasına dikkat ederek en uygun yerden başlamak demektir.

Üçüncü Şart: Hüsnu'l-Edâ, Kıraat ıstılahında tecvid ve tahkikle okumaktır. Edâ iki türlü olur:

- 1-) Hocanın okuyup talebenin dinlemesi,
- 2-) Talebenin okuyup hocanın dinlemesi.²⁹

Dördüncü Şart: Ademü't-Terkîb, kıraatları birbirine karıştırmamak demektir. Okuyucu bir imama göre kıraata başlayıp o imamın kıraatı bitmeden okunan yerin mana ve i'rab

²⁶ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-kırâati'l-'aşr*, 1/202.

²⁷ İbnü'l-Cezerî, *Müncidü'l-mukriîn ve mürşidü't-tâlibîn*, 12.

²⁸ el-Bennâ', *İthâfu fuzalâi'l-beşer*, (Beyrut: Alemu'l-Kütüb, 1987), 1/101.

²⁹ Temel, *Kıraat ve Tecvid Istılahları*, 82.

yönünden gerisiyle alakası devam ederken başka bir imamın okuyuşuna geçmesine denir.³⁰ Bunun bir diğer ismi de telfik'dir. İbnü'l-Cezerî bunun men edildiğini beyan etmiştir.³¹

2. Kıraat İlminde Telfik

2.1. Telfik'in Tanımı ve İndirâc Usûluyle İlişkisi

Telfik, sözlükte “iki farklı şeyi bir araya toplamak”³² manasındadır. Telfik terimi yaygın olarak usûlu fıkıh ilminde karşımıza çıkmaktadır. Usûlu fıkıh da telfik “bir meselenin hükmünü birden fazla mezhepten seçilen unsurlardan yararlanarak oluşturmak”³³ demektir. Kıraat istilahında ise telfik, okuyucunun bir âyeti veya âyetin bir kısmını, bir râvîye veya bir imama göre okuyup, tekrar başa dönmeden diğer âyeti veya okuduğu âyetin kalan kısmını başka bir râvîye veya başka bir imama göre kıraatları birbirine karıştırarak okumasına denir.³⁴

Buna göre telfik ve indirâc usûlu'nun farkı, indirâc usûlünde belirli bir usûl ve şarta göre birden fazla kıraatı imam ve râvî sırasına göre okumak, telfik'de ise herhangi bir usûl ve sıralama gözetmeksizin ve okuduğu bölümün baş tarafına tekrar dönmeden kıraatları birbirine karıştırarak okumaya denir.

2.2. Telfik'in Hükmü

Telfik'in hükmü konusunda kıraat âlimleri ihtilâfa düşmüşlerdir. Bazı âlimler telfik'i mutlak olarak câiz, bazıları mutlak olarak haram, bazıları ise belirli şartlarla mekruh ve kusur olarak görmüşlerdir.³⁵ Bu görüşleri üç kısımda ele alabiliriz:

2.2.1. Telfik'i Câiz Görenler

Bazı âlimler telfik'i mutlak olarak câiz görmüşlerdir. el-Gâzî b. el-Arabi'l-Mâlikî (ö.543/1148) bunlardandır. Gâzî'nin bu konudaki görüşü, her okuyucunun kıraatler arasından dilediğini seçebileceğini, hangi rivâyet ona zor gelirse o rivâyeti bırakıp başka bir rivâyeti okuyabileceği şeklindedir. Gâzî, kıraat olarak kendisine Kâlûn kıraatının çoğunluğunu seçtiğini, fakat örnek olarak, mânânın bozulma ihtimalinin olmadığı yerlerde Kâlûn'a

³⁰ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/204.

³¹ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 1/19.

³² Ahmed Muhtar Abdu'l-Hamîd Ömer, *Mu'cemu'l-Luğatu'l-Arabiyyetu'l-Muâsırah*, (Riyad, Âlemu'l-Kutub, 2008), , 3/2025.

³³ Eyyüp Said Kaya, “Telfik”, TDV İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/ 401-402.

³⁴ İbrâhim b. Saîd ed-Düserî, *Muhtesaru'l-'ibârât*, 46.

³⁵ Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Ebu'l-Kâsım Muhibbuddîn en-Nüveyrî, *Şerhu tayyibeti'n-neşr fi'l-kirâati'l-aşr* (Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 2003), 2/135.

muhalefet ederek hemzeyi “يُؤْمِنُ” gibi kelimelerde ibdâl yaparak okuduğunu beyan etmiştir.³⁶ el-Gâzî'nin bu konuda tercih ettiği görüş, müslümanların, “Biz Kur'an okurken bir imamın kıraatına göre okuruz.” diyenlerin sözlerine îtibâr etmeyip, sahih bir rivâyetle gelen bütün kıraatları okuyabilmesidir. Sahâbelerin bile tek kıraat üzere okuduğuna dair bir delil bulunmadığını söyleyen Gâzî, bu imamlardan birinin kıraatını okumak zorunda olunmadığını ifade etmiştir.³⁷

el-Gâzî'nin bu sözünden, onun kendi durumunu sahâbenin durumuyla kıyasladığı anlaşılmalıdır. Hâlbuki Kur'ân sahâbeler döneminde ve onların arasında nâzil olmuştur. Onlar, herhangi bir şart olmadan yedi harf içinden dillerine kolay gelen kıraatı okuyorlardı. Gâzî'nin bu görüşü her okuyucuya kıraat imamları gibi bütün kıraatlar arasından istediğini seçebilmesinin, dilediği gibi bir rivâyeti başka bir rivâyetle karıştırıp okuyabilmesinin yolunu açar. Bu görüş sahâbenin ve tabiîn'in durumuna uygundur. Onlar da yedi harf içinden dilediğini seçip okuyabiliyorlardı. Fakat onların zamanında şimdiki gibi sistemli bir şekilde kıraatlar oluşmamıştı. Gâzî'nin ifâdelerinden kendine âit bir kıraat (ihtiyâr) seçtiği anlaşılmalıdır. Bu durum Gâzî için uygun olsa bile onun dışındaki bu ilimde otorite olmayan kişiler için uygun değildir. Hatta bu ilimde otorite olan âlimler bile bu yolu tercih etmemişler ve elimizde olan kıraatları okuma yolunu seçmişlerdir. İbn Mücâhid kendisine gelen, “Niçin kendinize âit bir ihtiyâr'da bulunmuyorsunuz?” sorusuna, “bizler bu zamanda, bizden sonra okunacak bir ihtiyârda bulunmaktan ziyade, önceki imamların ihtiyârlarını muhafaza etmeye daha fazla muhtacız” şeklinde cevap vermiştir.³⁸

İmam Nevevî (ö.676/1277) telifik yapılmamasının müstehâp olduğunu söylemiş ve eğer bir kişi bir imamın okuyuşu ile kıraata başlamış ve okuduğu yerde birbiri ile bağlantılı ise o imamın okuyuşu ile devam etmesi gerekli olduğunu ifade etmiştir. Fakat okunan yerde başka bir konuya geçilmiş ve gerisiyle irtibâtı kalmamışsa yedi kıraat içinden başka bir kıraatla devam edebilir, Zira evlâ olan başladığı kıraatla bitirmesidir demiştir.³⁹ İbnu's-Salâh'ın (ö.643/1245) görüşü de İmam Nevevî'nin görüşü gibidir. Kendisine sorulan bir soruya cevâben, “Bir okuyucu bir imama göre kıraatına başladığında okuduğu yerde gerisiyle bağlantı devam ettiği müddetçe o imamın kıraatına göre okuması lâzımdır” demiştir.⁴⁰ İbn Teymiyye telifik

³⁶ el-Gâzî Ebubekr Muhammed b. Abdullah b. el-Arabî'l-Meâfirî'l-Mâlikî, *el-Avâsım mine'l-kavâsım*, thk. Ammâr Tâlibî (Kahire: Mektebetü Dâru't-Turâs, 1981), 363.

³⁷ el-Gâzî, *el-Avâsım*, 362.

³⁸ Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. el-Abbâs Mücâhid et-Temîmî, *Kitâbü's-seb'a fi'l-kirâât*, thk. Şevki Dayf (Kahire: Daru'l-Me'ârif, 1972), 22.

³⁹ Ebu Zekeriyya Muhyiddin Yahyâ b. Şeref en-Nevevî, *et-Tibyân fi Âdâbi Hameleti'l-Kur'an*, thk. Muhammed el-Haccâr (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1994), 98.

⁴⁰ Ebû Amr Osman b. Salah, *Fetâvâ ve mesâil-i ibnî's-Salah fi't-tefsîri ve'l-hadîsi ve'l-usûli ve'l-fikhi*, thk. Abdu'l-Mu'tî Emîn Kal'acî (Beyrut: Dâru'l-Mârif, ts.), 1/231.

konusunda kendisine sorulan, bir adam namaz kılariken önce Ebû Amr kırâatını okursa, sonra Verş veya Nâfi' rivâyetini okursa bu günah olur mu, veya namazı bozulur mu? sorusuna cevaben, "Gerek aynı rekatta olsun gerekse farklı rekatlarda olsun, gerek namaz içinde, gerekse namaz dışında olsun bu câizdir" demiştir.⁴¹ Hülâsâ olarak el-Gâzî ve İbn Teymiyye şartsız olarak, İmam Nevevî ve İbnü's-Salah ise şartlı olarak kırâatları karıştırmayı câiz görmüşlerdir. Gâzî ve İbn Teymiyye'nin sözlerinden şartsız olarak telfik yapmanın câiz olduğu anlaşılabilir, telfik yapılan bölümün gerisiyle bağlantılı olması durumunda telfik câiz değildir. Bunun örneği aşağıda gelecektir.

2.2.2. Telfik'i Men Edenler

Bazı âlimler telfik'i men etmişlerdir. Bu men eden âlimlerin bir kısmı telfik'i hata kabul etmiş, bir kısmı da haram olduğunu söylemişlerdir. İbn Hacer el-Askalânî (ö.852/1449), kurrâlar'dan bazılarının telfik'i men ettiklerini, bazılarının ise telfik haramdır dediklerini aktarmıştır. Askalânî, fıkıhçılardan birçoğunun, her ilim ehlinin kendi ilmini daha iyi bildiğini belirterek, telfik'in haram olduğuna dair görüş belirten kurrâların görüşünü benimsediklerini ve telfik'in haram olduğunu ifade ettiklerini beyan etmiştir. Ancak Askalânî bu görüşü dile getirenlerin hata ettiklerini, çünkü bir şeyin haram veya helal olup olmadığı konusunda fıkıhçıların görüş bildirebileceğini söylemiştir. İbn Hacer el-Askalânî, telfik'i men eden kurrâların gerekçesini açıklarken, bu kurrâların, bir kıraat okunurken o kıraatı bitirmeden başka bir kıraata geçilmesi durumunda, okuyan kişinin ilk okuduğu kıraat imamının rivâyetini bozmuş olacağını belirttiklerini aktarmıştır. Bu nedenle, bir kıraatı okuyan kişinin okuduğu kıraatı bitirmeden başka bir rivâyete geçmesinin uygun olmadığını ifade etmişler, ancak mutlak olarak haram olduğunu söylemenin doğru olmayacağını da vurgulamıştır.⁴²

İbnü'l-Cezerî, bazı âlimlerin telfik'i men ettiklerini gerek sünnet gerekse farz namazlarında bu şekilde okuyuşu hatalı kabul ettiklerini söylemiş ve es-Sahâvî'den (ö.643/1245) de nakille, onun "Kıraatların bâzısını bâzısına karıştırmak hatadır." dediğini ifade etmiştir.⁴³ Bu görüşlerden anlaşılan telfik yapmak, yani kıraatları birbirine karıştırmak hatadır.

2.2.3. Telfik'i Şartlı Olarak Mekruh Görenler

⁴¹ Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî, *Mecmûu'l-fetâvâ*, thk. Abdurrahman İbn Muhammed b. Kâsım (el-Medinetü'l-Münevvere: Mecmeu'l-Melik Fahd li-Tibâati'l-Mushafi's-Şerif, 1995), 13/398.

⁴² Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-bârî bi şerhi'l-buhârî* (Mısır: el-Mektebetü's-Selefiyye, ts.), 9/38.

⁴³ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/19.

Bazı âlimler iki kıraat arasında bağlantı yoksa kırâatları birbirine karıştırmak mekruhtur demişlerdir. Fakat iki kıraat arasında bağlantı varsa câiz görmemişlerdir. İbnü'l-Hâcib (ö.646/1249) ve Ebû İshak el-Ca'berî (ö.732/1332) bu görüştedir. İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-İshak el-Ca'berî'nin, eğer okuyucu bir kıraattan başka bir kıraata geçtiğinde ikinci okuduğu kıraatın ilk okuduğu kıraatla bağlantısı varsa bu câiz değildir, eğer bağlantı yoksa bu durumda mekruh olur dediğini aktarmıştır.⁴⁴ et-Tîbî (ö.979/1571) de, tadrîsât anında ve okunan yerin öncesiyle bağlantılı olması durumunda telfîk'in haram olduğunu ifade etmiştir.⁴⁵ Bu iki durum dışında ise mekruh olduğunu Ebubekir el-Hüseynî'den nakille *et-Tenvîr* isimli eserinde açıkça şu şekilde beyan etmiştir:⁴⁶

إِذْ يَحْرُمُ التَّرْكِيبُ حَيْثُ أَبْطَلَا صَحَّةَ الإِعْرَابِ كَذَا مُسَجَّلًا
يَحْرُمُ إِنْ رَوَى وَإِلَّا فَأَعْلَمَا بِأَنَّهُ يُكْرَهُ عِنْدَ الْعُلَمَاءِ⁴⁷

Telfîk i'râb'a aykırı olursa haram olur. Bize gelen rivâyete göre tadrîsât anında da haram olur. Bu iki durum dışında ise âlimlere göre mekruh olur.

el-Kastallânî, indirâc usûlu okuyacak kişinin telfîk'den kaçınması gerektiğini, mutekaddim ulemanın kıraatı tarîk tarîk okuduğunu, bundan dolayı da vecihlerin az olduğunu ifade etmiştir. Fakat müteahhir ulema kırâatları râvî râvî, imam imam okuduklarından, hatta bir hatimde yedi veya on kıraat okuduklarından dolayı tarîkler ve vecihler çoğalmıştır. Bu şekilde okuyanların telfîk'den kaçınması gerektiğini, aksi takdirde câiz olmayan bir kıraatın, nâzil olmayan bir ayetin okunmuş olacağını söylemiştir.⁴⁸

İbnü'l-Cezerî, her gurubun görüşünü açıklayıp meseleyi detaylandırdıktan sonra bu konuda orta yolu seçerek uzlaştırıcı bir yol izlemektedir. Cezerî, telfîk yapılan iki kırâat arasında bağlantı olması durumunda telfîk ile okumanın haram olduğunu ifade etmektedir. Buna “فَتَلَقَى آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ” âyetindeki “آدم” ve “كلمات” kelimelerinde, “آدم” kelimesinin ref'ini İbn Kesir'in haricindeki kırâatlardan, “كلمات” kelimesinin ref'ini ise İbn Kesir kıraatından alarak her ikisini de merfû okunmasını, “وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا” âyetinde “كفلها” kelimesini şeddeli olarak ve “زكريا” kelimesinin sonuna merfû bir hemze ekleyerek okumak ne nahiv kuralı, ne de lügat bakımından câiz değildir demiştir. Eğer okunan iki kıraat birbiriyle bağlantılı değilse bu durumda iki ihtimal vardır. Öğretici birine öğretme maksadıyla yani ders olarak okutuyorsa bu durumda kendisinin öğrenmiş olduğu ve kıraatını okuduğu imamın rivâyetini bozduğunu ve

⁴⁴ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/19.

⁴⁵ Şihâbuddîn Ahmed b. Ahmed b. Bedreddîn et-Tîbî, *et-Tenvîr fî mâzâdehu 'n-neşr ala'l-hırzı ve't-teysîr li'l-eimmeti's-sebati'l-budûr*, thk. Abdulaziz el-Muzeynî (Medînetü'l-Münevver, 2006), 279.

⁴⁶ Ebûbekr b. Muhammed b. Ali b. Halef el-Hüseynî, *el-Âyâtü'l-beyyinât fî hükmi cemi'l-kırâât* (Mısır: Mektebetü'l-Meâhed, ts.), 147.

⁴⁷ et-Tîbî, *et-Tenvîr*, 279.

⁴⁸ es-Safâkûsî, *Ğaysu 'n-nefi fi'l-kırââti's-seb'*, 67.

bunun da câiz olmadığını ifâde etmiştir. Fakat öğretim maksadıyla değil de kendi kendisine okuyorsa veya bir arkadaş ortamında okuyorsa, her ne kadar bu kıraat imamlarına ve bu ilmin ehline yapılmış bir ayıp olarak görülse de bu câizdir ve bunun için hiçbir mâni yoktur. Buna mekruh veya haram denilemez. Zira bu okunanların hepsinin Allah tarafından Cebrâil vasıtasıyla ümmete kolaylık olması için Hz. Peygamber'e indirildiğini beyan etmiştir.⁴⁹

3. İndirâc Usûlünün Uygulanmasına Yönelik Teklifler

Kıraat ilmini daha iyi kavramak ve bu ilme daha iyi hâkim olmak için bu usûl faydalıdır. Bu usulle okunan hatimlerde farklı okuyuşlar peş peşe defalarca okunmuş olunacağından o kıraatlere vukûfiyyet daha iyi olacaktır. Fakat bu eğitim metodu zaman olarak çok uzun sürdüğünden insanların bu ilme olan himmeti azalmış, zamanla bu ilmin yok olacağı düşüncesi hâsıl olmuştur. Bu sebepten dolayı yukarıda da ifade ettiğimiz gibi hicrî dördüncü asrın sonları ve beşinci asırdan itibaren indirâc metodu uygulanmaya başlanmıştır. Ülkemizde uygulanan eğitim metodu ise yukarıda açıkladığımız İbnü'l-Cezerî'nin indirâc metodudur. İndirâc usûlünde bir hatimde birkaç imam veya bütün imamlar okunmaktadır. Bu usûlde yapılan tadrîsât hem kolaylık açısından hem de zaman açısından daha kısa sürmektedir. Fakat bu eğitim metodunda bazı vecihler mukaddem bazı vecihler muahhar olduğundan dolayı hangi imamın hangi vechi okuduğunu akılda tutamama gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca sürekli indirâc usûluyle okuyan kişi infirâd usûluyle okumakta zorlanmaktadır.

En faydalı olacağına inandığımız metot, mümkünse her imam için infirâd usûluyle birer hatim yaptıktan sonra indirâc usûlüne geçilmesi, ya da birbirine yakın vecihleri olan imamları birleştirerek okumaktır. Bu da şu şekilde uygulanabilir. İmam Nâfi'in râvîlerinden Kâlûn, İmam İbn Kesir ve Ebû Ca'fer için bir hatim. İmam Nâfi'in diğer râvîsi Verş için bir hatim. İmam Ebû Amr ve Yâkub için bir hatim. İmam İbn Âmir ve İmam Âsım için bir hatim. İmam Hamza, Kisâi ve Halefu'l-Âşır için bir hatim okumak suretiyle toplamda beş hatim okunmuş olur. Bazı islâm ülkelerinde bahsettiğimiz imamların kıraatlarının bir arada yazıldığı beş farklı mushaf mevcuttur. Bunlardan da istifâde edilebilir. Bu şekillerde okunması mümkün olmaması durumunda en azından iki usûlu mezcederek, indirâc usûluyle eğitime devam ederken her cüzün bazı sayfalarını infirâd usûlüne göre okuyup hangi imamın hangi vecihleri yaptığına vâkif olunabilir. Bu durumda hem kıraat ilmi en iyi şekilde kavranmış, hem de çok uzun zaman sürmesine mâni olunmuş olur.

⁴⁹ İbnü'l -Cezerî, *en-Neşr*, 1/19.

Sonuç

Kıraat tedrisâtında belirli şartlara ve usûllere bağlı metodların var olduğu ve ülkemizde uygulanan yaygın eğitim metodu olarak indirâc usûlunun kullanıldığı bilinmektedir.

Kıraat âlimleri bu kıraatları öğretirken farklı metodlar uygulamışlardır. Selefi salîhin döneminde uygulanan metod, her imam ve râvîsi için ayrı ayrı hatim yaparak uygulanan infirâd metodu olmuştur. Dördüncü asrın sonları ve beşinci asırdan itibaren de tek hatimde birkaç imamın kıraatını okumak yoluyla uygulanan indirâc usûlü ortaya çıkmıştır. İlk etapta buna karşı çıkanlar olmuşsa da hem zaman olarak daha kısa sürmesi, hem de infirâd usûlü çok uzun sürdüğü için insanların kıraat ilmine olan ilgilerinin azalması ve bu ilmin yavaş yavaş yok olma tehlikesinden dolayı indirâc usûlü kabul görmüş ve yaygınlaşmıştır.

Çalışmamızda, kıraat âlimlerinin bir hatim sırasında birden fazla kıraatın aynı anda okunup okunamayacağı konusunda farklı görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda üç ana görüş ortaya çıkmaktadır: İlk görüş, bir hatim sırasında birden fazla kıraatın birlikte okunmasının caiz olmadığı yönündedir. İkinci görüş, bir hatim içerisinde birden fazla kıraatın birlikte okunmasında herhangi bir sakınca bulunmadığını savunmaktadır. Üçüncü görüş ise, birden fazla kıraatın yalnızca tedrisat amacıyla yapılacak hatimlerde bir arada okunmasının caiz olduğunu ileri sürmektedir.

Dört farklı çeşidi bulunan indirâc usûlü'nün dört çeşidinden biri olan ve İbnü'l-Cezeri tarafından geliştirilen vakf'da cem' usûlü, ülkemizde eğitim metodu olarak kullanılmaktadır. Çalışmamızda, ülkemizde uygulanan bu metodun bazı dezavantajları olduğu sonucuna varılmıştır. Bu metodda, tek bir hatimle tüm rivâyetler okunmakta, dolayısıyla her bir vecih üzerinde yeterli hâkimiyet sağlanamamaktadır. Her bir vecihe tam bir vukûfiyetin sağlanabilmesinin en etkili yolu, infirâd usûlü ile yapılan eğitimidir. Ancak, bu yöntem zaman alıcı olması nedeniyle genellikle tercih edilmemektedir. Bu bağlamda, önerimiz şu şekildedir: Ya, benzer vecihlere sahip olan ve yukarıda isimlerini zikrettiğimiz imamları bir araya getirerek beş farklı hatimde kıraat eğitimi yapılması, ya da indirâc usûlü ile eğitim devam ederken, her cüzün belirli sayfalarının infirâd usûlüne göre okunarak öğrencilerin kıraat ilmindeki hâkimiyetlerinin güçlendirilmesidir.

Çalışmamızın bir diğer konusunu oluşturan telfik, herhangi bir usûl veya şarta bağlı olmaksızın farklı kıraatların karıştırılarak okunmasını ifade etmektedir. İncelememiz neticesinde, bazı âlimler, telfik işlemini şartsız olarak câiz kabul ederken, diğer bazı âlimler ise bunu şartsız olarak mekruh veya haram olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte, bazı âlimler, telfik'in belirli durumlarda câiz, belirli durumlarda ise haram olduğunu ifade etmişlerdir. Telfik ve indirâc usûlü arasındaki temel fark, indirâc usûlü'nda belirli bir metod ve

şartlara bağlı olarak, imam ve râvî sırasına göre birden fazla kıraatın okunması iken, telifik'de herhangi bir usûl veya sıralama dikkate alınmaksızın ve okunan bölümün başına geri dönülmeden kıraatların birbirine karıştırılarak okunmasıdır.

Kaynakça

- el-Kâdî, Abdulfettah. *el-Büdûru'z-zâhirah fi'l-kırâati'l-aşri'l-mütevâtirah*. Mekketü'l-Mükerreme: Mektebetü Enes b. Mâlik, 2002.
- Kâbe, Abdulhalîm b. Muhammed el-Hâdî. *el-Kırâatu'l-Kur'âniyye târîhuhâ subûtihâ huccetuhâ ve ahkâmihâ*. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1. Basım, 1999.
- el-Askalânî, Ahmed b. Ali b. Hacer. *Fethü'l-bârî bi şerhi'l-buhârî*. Mısır: el-Mektebetü's-Selefiyye, ts.
- el-Bennâ', Ahmed b. Muhammed. *İthâfu fuzalâi'l-beşer bi'l-kırâati'l-erbe'ate 'aşer*. thk. Şaban Muhammed İsmâil. Beyrut: Alemu'l-Kütüb, 1987.
- Abdu'l-Hamîd Ömer, Ahmed Muhtar. *Âlemu'l-Kutub*, 2008.
- el-Kastallânî, Ebî'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr. *Letâifu'l-işârât li funûni'l-kırâât*. el-Medinetü'l-Münevvere: Mecmeu'l-Melik Fahd li-Tibâati'l-Mushafi's-Şerif, ts.
- Osman b. Salah, Ebû Amr. *Fetâvâ ve mesâil-i ibnû's-Salah fi't-tefsîri ve'l-hadîsi ve'l-usûlü ve'l-fikhi*. thk. Abdu'l-Mu'tî Emîn Kal'acî. Beyrut: Dâru'l-Mârife, ts.
- el-Hüseynî, Ebûbekr b. Muhammed b. Ali b. Halef. *el-Âyâtü'l-beyyinât fi hükmi cemi'l-kırâât*. Mısır: Mektebetü'l-Meâhed, ts.
- es-Safâkîsî'l-Mukri'l-Mâlikî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Sâlim en-Nûri. *Ğaysu'n-nefi fi'l-kırâati's-seb'*. thk. Ahmed Mahmud Abdussemiti's-Şâfi'l-Hifyânî. Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1. Basım, 2004.
- el-Cezerî, Ebû'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf. *en-Neşr fi'l-kırâati'l-aşr*. thk. Ali Muhammed el-Dabba'. Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, ts.
- el-Cezerî, Ebû'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf. *Müncidü'l-mukriîn ve mürsidü't-tâlibîn*. Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1. Basım, 1999.
- el-Gâzî, Ebubekr Muhammed b. Abdullah b. el-Arabî'l-Meâfirî'l-Mâlikî. *el-Avâsim mine'l-kavâsim*. thk. Ammâr Tâlibî. Kahire: Mektebetü Dâru't-Turâs, 2. Basım, 1981.
- Kaya Eyyüp Said. "Telifik". TDV İslam Ansiklopedisi. 40/ 401-402. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Mücâhid et-Temîmî, Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. el-Abbâs. *Kitâbü's-seb'a fi'l-kırâât*. thk. Şevki Dayf. Kahire: Daru'l-Me'ârif, 1972.
- ed-Düserî, İbrâhîm b. Saîd. *Muhtesaru'l-ibârât li mu'cemi mustalahâti'l-kırâât*. Riyad: Dâru'l-Hadârah, 2008.
- İbrâhîm Mustafa vd. Kahire: Dâru'd-Da'Ve, ts.
- Karaçam İsmâil. *Kur'ân-ı Kerîm'in Faziletleri ve Okunma Kâideleri*. İstanbul: İFAV Yayınları, 34. Basım, 2021.
- en-Nüveyrî, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Ebu'l-Kâsım Muhibbuddîn. *Şerhu tayyibeti'n-neşr fi'l-kırâati'l-aşr*. Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 2003.
- Temel Nihat. *Kıraat ve Tecvid İstılahları*. İstanbul: İFAV Yayınları, 5. Baskı, 2020.
- Kur'ân-ı Kerim Meâli*. çev. Muzaffer Şahin - Halil Altuntaş. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 19. Basım, 2010.
- et-Tîbî, Şihâbuddîn Ahmed b. Ahmed b. Bedreddîn. *et-Tenvîr fi mâzâdehu'n-neşr ala'l-hırcı ve't-teysîr li'l-eimmeti's-sebati'l-budûr*. thk. Abdulaziz el-Muzeynî. Medînetü'l-Münevvere, 2006.
- el-Harrânî, Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm. *Mecmûu'l-fetâvâ*. thk. Abdurrahman İbn Muhammed b. Kâsım. el-Medinetü'l-Münevvere: Mecmeu'l-Melik Fahd li-Tibâati'l-Mushafi's-Şerif, 1995.